

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Навчальний курс:
Порівняльна педагогіка вищої школи:
національний, європейський та глобальний
КОНТЕКСТИ

**Comparative Higher Education: National,
European and Global Contexts**

Автор курсу - докт. пед.наук, проф. Сбруєва А.А.
The author of the course - Doct. of Ped. Sciences, Prof.
Sbruieva A.A.

Суми/Sumy - 2018

Тема 1.

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА (ПП) ЯК ГАЛУЗЬ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

Питання:

- 1. Предмет порівняльної педагогіки.**
- 2. Історичні етапи розвитку та функції порівняльної педагогіки.**
- 3. Методологічні підходи, принципи та методи досліджень у галузі ПП.**
- 4. Джерела порівняльної педагогіки.**
- 5. Актуальна проблематика досліджень у галузі порівняльної педагогіки.**
- 6. Напрями на проблематика досліджень Сумської школи педагогічної компаративістики**

Section 1. Comparative Higher Education (CompHEd) as a branch of scientific knowledge

Questions:

- 1. Subject of CompHEd.**
- 2. Historical stages of development and functions of CompHEd.**
- 3. Methodological approaches, principles and methods of research in the field of CompHEd.**
- 4. Research sources of CompHEd/**
- 5. Actual research topics in CompHEd in EHEA.**
- 6. Directions to the research of the Sumy School of Comparative Education**

Мета лекції:

- **Розвиток системи знань про методологію досліджень, джерельну базу та актуальну проблематику порівняльної педагогіки вищої школи у європейському та світовому контекстах;**
- **Формування готовності до досягнення європейських стандартів якості досліджень у галузі порівняльної педагогіки вищої школи.**

1. Предмет та функції порівняльної педагогіки (ПП)

Порівняльна педагогіка – міждисциплінарна складова педагогічної науки, предмет дослідження якої має багатовимірний та багатоаспектний характер.

Предмет відображає актуальні потреби розвитку теорії освіти та зв'язки ПП з такими галузями знань, як історія освіти, політологія, філософія освіти, соціологія освіти, міжнародне право, культурологія, економіка освіти, демографія, психологія освіти, менеджмент та ін.

Предмет порівняльної педагогіки:

- **Педагогічні явища і факти** у їх порівнянні за принципами подібності і відмінності в двох чи більше регіонах, континентах або ж загалом у світовому вимірі (*Х.В. Даел, Франція*);
- **Стан, основні тенденції та закономірності розвитку освіти** у різних країнах, геополітичних регіонах і у глобальному масштабі (*Б. Вульфсон, Росія*);
- **Освітні системи** у всьому їх різноманітті їх проявів (*В. Капранова, Білорусь*).

Предмет порівняльної педагогіки:

- **Глобалізація освіти.** Національна та наднаціональна **освітня політика.** (*Н.Бурбуліс та К.А. Торрес, США*);
- **Освітня політика, освітні реформи** (*Г.Дж.Ноа, США; Б. Холмз, Велика Британія*);
- **Глобалізація, регіоналізація та локалізація як чинники впливу** на розвиток освітніх систем (*Ш. Сузукі, Японія*).

Предмет ПП вищої школи:

- **чинники впливу** на розвиток систем вищої освіти, передусім такі, як глобалізація, регіоналізація та інтернаціоналізація;
- **актуальний стан та основні тенденції розвитку** вищої освіти у різних країнах, геополітичних регіонах та у глобальному масштабі;
- національна та наднаціональна **політика у сфері вищої освіти**;
- **інтернаціональна та транснаціональна освіта.**

2. Історичні етапи розвитку порівняльної педагогіки

Перший етап - передісторичний або підготовчий (з давніх часів до XIX ст.).

Найзначніші імена:

- Геродот, Тацит, Аристотель (давня Греція, давній Рим);
- принц Шокоту (Японія, 607 р.);
- Князь Володимир Великий (Київська Русь, X ст.);
- Я.А.Коменський (Центральна Європа, XVII ст.);
- Ю. Дрогобич, С.Полоцький, П.Могила, Ф. Прокопович, Г.Сковорода (українські землі, XV - XVII ст.)

Зміст етапу:

- накопичення інформації про освіту і виховання у інших країнах у літературних творах;
- перші приклади використання досвіду інших країн в організації окремих навчальних закладів і навіть освітніх систем.

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПП

Другий етап - освітніх запозичень, або описовий (XIX ст.).

Найзначніші імена:

- Марк Антуан Жюльєн Паризький (1775-1848) – засновник ПП “Нариси та попередні нотатки до дослідження з порівняльної педагогіки” (1817 р.), В. Кузен, Ж.-М. Бодуен, В.Фрідель (Франція);
- Фр. Тірш (Німеччина),
- Г. Манн, Г. Барнард, Дж. Рассел (США);
- М Арнолд, М. Седлер (Великобританія);
- К.Д. Ушинський, М. Пирогов, Л. Толстой (Російська Імперія).

Зміст етапу: збагачення досвіду збору та обробки матеріалів про стан освіти та педагогічної думки за рубежом. Переважання описового характеру роботи.

Аналіз зарубіжного досвіду поступово ставав одним із методів дослідження окремих аспектів розвитку вітчизняної освіти та їх подальшого розвитку.

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПП

Третій етап: (становлення та якісного розвитку методології досліджень, інституалізації ПП) з початку ХХ ст. до другої світової війни.

Найзначніші імена: І.Кендл, П.Монро (США); Н.Хенс (Великобританія), Ф.Хількер (Німеччина), П.Россело (Швейцарія); О.Ф.Музиченко, С.А.Ананьїн, Я.А.Мамонтов, С.Ф.Русова (Україна)

Зміст етапу:

- Розвиток контекстуальних досліджень: аналіз впливу економічних, політичних, історико-культурних та соціальних чинників на розвиток освіти.
- Початок інституалізації ПП: – Міжнародна асоціація освіти у Нью-Йорку (1919 р.), Міжнародний інститут при педагогічному коледжі Колумбійського університету (1923 р.), - Міжнародний інститут інтелектуального співробітництва у Парижі (1925 р.), Міжнародне бюро освіти (1925 р.).

Історичні етапи розвитку ПП

Четвертий етап) **Період активізації розвитку методології науки. (50-80-ті рр. ХХ ст.).**

Найзначніші імена: С.А.Андерсон, Дж.З.Ф.Бірідей, В.В.Брікман, І.Кендл (США), Ф.Шнейдер (Німеччина,) Б.Холмз (Великобританія), М.Дебесс (Франція), Б.Л.Вульфсон, А.Н.Джуринський, В.П.Лапчинська, З.О.Малькова (СРСР).

Зміст етапу:

- Перехід від країнознавчого до *проблемного підходу* в аналітичних дослідженнях.
- Розширення предмета дослідження : демократизація освіти, диверсифікація загальної та професійної освіти, організаційні підходи до підготовки вчителів, моделі європейської вищої освіти тощо.
- *Продовження інституалізації ПП - утворення професійних громад, проведення спільних досліджень та конференцій:*
 - **національний рівень:** національні товариства у США (1956 р.), у більшості країн Західної Європи (початок 60-тих рр.), Японії (1964), Канаді (1967), Кореї (1968), Індії (1979), Китаї (1979);
 - **регіональний рівень:** Європейське товариство ПП в 1963 р. ;
 - **глобальний рівень:** Утворення Всесвітньої ради товариств ПП (World Council of Comparative Education Societies – WCCES) у 1970 р. Проведення Всесвітніх конгресів під її егідою: Оттава (1974), Лондон (1977), Токіо (1980), Париж (1984), Ріо-де-Жанейро (1987), Монреаль (1989).

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПП

- **П'ятий етап глобалізації, інтернаціоналізації та дигіталізації світового освітнього простору (90-х рр. ХХ – початок ХХІ ст.)**

Найвизначніші імена: Н. Бірбуліс, М. Брей, Е. Велч, Д. Вілсон, Х. Ван Дейл, Б. Левін, А. Торрес, М. Карной, М. Петерс, Ї.Ч. Ченг, Л.П.Пуховська, Н.В.Абашкіна, Н.М.Лавриченко, О.І.Локшина, О.І. Огієнко та ін.

Зміст етапу:

- якісні зміни рамок *просторового та предметного поля дослідження*: процес трансформації суспільної місії освіти, пов'язаний з переходом до **нового етапу розвитку суспільства – інформаційного суспільства та суспільства знань**; вплив процесів глобалізації, регіоналізації та локалізації на розвиток освіти в різних країнах і регіонах.

- глобальне розширення інституційної бази:

а) у 1987 році було створено товариство порівняльної педагогіки на Тайвані, у 1992 - в Ізраїлі, у 1993 - у Сінгапурі, у 1995 - Асоціація азійських товариств порівняльної педагогіки.

б) Проведення Всесвітніх конгресів: Прага (1992), Сідней (1996), Кейптаун (1998), Чангбак, Південна Корея (2001), Куба (2004), Сараєво (Боснія і Герцоговина, 2007), Стамбул (2010), Буенос Айрес (Аргентина, 2013), Пекін (Китай, 2016);

- Формування глобальної наукової спільноти у галузі ПП.

Функції ПП на різних етапах розвитку науки:

- *Описова,*
- *інформаційно-аналітична,*
- *корекційна,*
- *координаційна;*
- *прогностична;*
- *???*

Методологія сучасної ПП

Принципи

сучасної методології досліджень у галузі ПП:

- відкритість, плюралізм та інтегративний характер, що проявляється в таких ознаках:

- **взаємозв'язок з іншими науками**, передусім філософією, соціологією, антропологією, політологією, економікою, культурологією, історією, психологією, етнологією та ін.;
- **різноманітність філософських позицій** компаративістів: від позитивізму та неомарксизму до неопрагматизму та постмодернізму;
- **різноманітність ідеологічних орієнтацій** теоретиків освіти : від консерватизму, неоконсерватизму, лібералізму та неолібералізму до соціал-демократизму, лейборизму, різних варіантів “третього шляху” та неокомунізму;
- **методологічне різноманіття**, що проявляється у застосуванні широкого спектру методів дослідження: від природничо-наукових до соціологічних, гуманітарних і власне педагогічних.

Методологія сучасної ПП.

Методологічні підходи: (1)

- *Всесвітній* - розгляд освітніх процесів, що відбуваються в національних та регіональних освітніх системах, у **глобальному контексті**. Комбінування макро- та мікро- рівнів аналізу освітніх явищ та процесів, і, відповідно, об'єднання одиничного (місцевий рівень освітньої практики), особливого (національний рівень освітньої політики) і загального (регіональні та глобальні тенденції розвитку освітньої політики та практики);
- *синергетичний*, з позицій якого освітні системи розглядаються як складні, відкриті організації, що функціонують у турбулентному непередбачуваному контексті;
- *герменевтичний* - дозволяє пояснити взаємозв'язок між логікою локальних освітніх реформ та глобальних економічних, політичних та соціальних змін;

Методологія сучасної ПП.

Методологічні підходи: (2)

- *цивілізаційний*, за яким освітній процес розглядається в рамках сукупності всіх форм життєдіяльності дитини (людини) тієї чи іншої цивілізації - економічних, політичних, культурних, релігійних, наукових тощо;
- *антропологічний*, за яким всі освітні реалії розглядаються крізь призму людини, потреб розвитку особистості;
- *синхронний*, який передбачає осмислення розгортання освітнього процесу в просторі, у співвідношенні з іншими цивілізаціями і регіонами, та
- *діахронний*, в рамках якого розглядаються і співставляються педагогічні факти та явища, що відбуваються у різних культурно-історичних циклах в межах однієї цивілізації.

Методи дослідження у ПП

1. Вивчення офіційних документів, до яких відносять:

- державні документи, що регламентують освітні права громадян та обов'язки держави щодо підтримки та розвитку освітньої системи;
- документи та матеріали громадських, професійних та політичних організацій, їх форумів;
- матеріали та рекомендації форумів міністрів освіти регіонів (Ради Європи, країн Африки, арабських країн, Латинської Америки тощо);
- документи ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, міжнародних конференцій з питань освіти, що проходять під егідою Міжнародного бюро освіти, Ради Європи, Всесвітньої ради товариств порівняльної педагогіки; документи міжнародних університетських мереж тощо;
- всі види документації навчальних закладів, у яких фіксується змістовий, процесуальний та результативний аспекти діяльності ВНЗ.

2. Вивчення статистичних даних (ЮНЕСКО, ОЕСР, СБ, регіональних та національних статистичних агенцій) та аналітичних матеріалів до них.

Наприклад: Global Educational Digest (UNESCO); Education at a Glance (OECD), EdStats Query (World Bank);

Методи дослідження у ПП:

3. Вивчення науково-педагогічних досліджень:

- Міжнародні періодичні видання у галузі ППВШ:

[Globalisation, Societies & Education,](#)

[Higher Education Perspectives,](#)

[Higher Education Quarterly,](#)

[International Education,](#)

[Journal of Higher Education Ethics,](#)

[Planning for Higher Education](#)

[Prospects](#)

[Review of Research in Education](#)

[Journal of Research in International Education,](#)

[Journal of Studies in International Education,](#)

[Higher Education,](#)

[Higher Education Policy,](#)

[Innovative Higher Education,](#)

[Journal of Higher Education,](#)

[Research in Higher Education,](#)

[Review of Higher Education](#)

[Review of Educational Research](#)

[Studies in Higher Education](#)

- Монографічні дослідження з питань освіти, авторами яких є педагоги-теоретики та практики, освітні діячі, колективи науково-дослідних установ, міжнародних організацій;
- публікації матеріалів конференцій з питань освіти;
- блоги з проблем інноваційного (альтернативного) розвитку вищої освіти.

Методи дослідження у ПП:

- **Методи математичної та статистичної обробки даних.** У порівняльній педагогіці обсяг фактичних даних є дуже великим, тому застосування таких методик їх обробки є надзвичайно актуальним.
- **Структурний (структурно-логічний, системно-структурний, структурно-генетичний) метод,** який передбачає "розчленування" феномена, що вивчається, на складові частини. Оригінальність дослідження залежатиме від того, на які саме частини дослідник розділить свій предмет, на які запитання він прагнутиме відповісти. Якщо запитання будуть банальними, таким буде й результат дослідження.
- **Конструктивно-генетичний метод,** який передбачає аналіз змін у досліджуваному феномені в цілому та в окремих його складових у просторі й часі. При цьому відбувається поділ процесу на певні етапи, встановлюється його науково-обґрунтована періодизація.
- **Порівняльний (порівняльно-зіставний) метод** , на основі співставлення певних аспектів функціонування освітнього процесу або феномену дозволяє робити висновки про провідні чинники, що зумовлюють ефективність діяльності освітніх систем та провідні тенденції їх розвитку
- **Емпіричні методи:** бесіда, діалог, дискусія, інтерв'ю, електронне листування, обговорення дослідницьких проблем під час відвідання закладів вищої освіти інших країн; наукової екстраполяції.

5. Актуальні напрями порівняльно-педагогічних досліджень в Україні та у ЄПВО:

- **розвиток систем вищої освіти, тенденції їх реформування у європейських країнах у контексті Болонського процесу;**
- **проблеми підготовки вчителів у контексті тенденцій стандартизації та інтернаціоналізації вимог до педагогічної професії;**
- **проблеми розвитку полікультурного суспільства, впливу глобалізації на розвиток освітніх процесів;**
- **реформи освіти і освітня політика у різних країнах та геополітичних регіонах;**
- **тенденції інноваційного розвитку освіти у контексті розвитку суспільства знань;**
- **проблеми змісту середньої освіти та моніторингу її якості на національному та наднаціональному рівнях;**
- **проблеми європейської інтеграції у сфері середньої та вищої освіти та ін.**

6. Сумська школа педагогічної компаративістики

Напрями досліджень:

Напрямок 1. Теорія і практика освітніх реформ (педагогічна реформологія):

- Генеза розвитку теорій освітніх змін (теорія ефективної школи, теорія удосконалення школи, теорія рекультурації школи, теорія загальношкільної реформи);
- Стратегії реформ середньої освіти у розвинених країнах (централізаційно-децентралізаційні, стандарто-орієнтовані, професійно-орієнтовані, ринково-орієнтовані, мережеві);
- Реформи культури американської школи;
- Структурні реформи середньої освіти у Великій Британії
- теорія і практика модернізації окремих напрямів діяльності освітніх систем (вищої агрономічної освіти Польщі; фізичного виховання і спорту в університетах Польщі, хореографічної освіти у Польщі та у Німеччині тощо).

Напрями досліджень:

Напрямок 2. Макропедагогіка (педагогічна глобалістика):

- Вплив політичної, економічної та культурної глобалізації на стратегії освітніх реформ;
- Освітня політика міжнародних організацій (ОЕСР, ЄС): змістові та процесуальні аспекти;
- Зміни культури європейського університету в контексті Болонського процесу (політичний, академічний, соціальний виміри);
- Механізми розвитку міжнародних наукових та експертних громад у сфері теорії освіти й освітньої політики.

Сумська школа педагогічної компаративістики

Напрями досліджень:

Напрямок 3. Теорія і практика інтернаціоналізації освіти

- Інтернаціоналізація освітнього простору старшої середньої школи (Велика Британія);
- Інтернаціоналізація змісту вищої освіти (Канада);
- Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в окремих країнах і регіонах (німецькомовні країни).
- Інтернаціоналізація забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти.

Сумська школа педагогічної компаративістики

Напрями досліджень:

Напрямок 4. Інноваційний освітній менеджмент:

- Автономний шкільний менеджмент (США, Канада, Велика Британія, Австралія);
- Мережеві технології управління інноваційною діяльністю навчальних закладів (Велика Британія, США);
- Менеджмент ризиків у вищій освіті (Велика Британія);
- Менеджмент фандрейзингової діяльності в університетах (США);
- Менеджмент наукової діяльності університету (США);
- Менеджмент якості середньої освіти (Велика Британія).

Сумська школа педагогічної компаративістики

Напрями досліджень:

Напрямок 5. Порівняльна соціальна педагогіка:

- Взаємодія державних структур та громадських організацій у вихованні учнівської молоді (Німеччина);
- Запобігання та подолання насильства в загальноосвітніх школах США;
- Партнерство школи, сім'ї і громади у США.
- Організаційно-педагогічні основи міжнародного співробітництва у сфері неформальної освіти дітей та учнівської молоді у Європейському Союзі.
- Освіта обдарованих і талановитих школярів у розвинених англomовних країнах.

Напрями досліджень:

Напрямок 6. Порівняльна андрагогіка:

- Розвиток освіти дорослих у Великій Британії;
- Неформальна освіта дорослих у Скандинавських країнах;
- Неформальна освіта дорослих у США;
- Неформальна освіта дорослих у Австрії;
- Неформальна освіта дорослих у німецькомовних країнах.

Сумська школа педагогічної компаративістики

Напрями досліджень:

Напрямок 7. Порівняльна педагогіка здоров'язбереження

- Діяльність європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю у країнах Східної Європи;
- Організаційно-педагогічні засади здоров'язбережувальної освіти у інших країнах (Польща, Канада, Фінляндія).

Питання для самопідготовки (1):

1. Схарактеризуйте та порівняйте підходи до визначення предмету порівняльної педагогіки, що належать представникам різних наукових шкіл, представлені у лекційному матеріалі. Здійсніть пошук інших підходів, що існують у вітчизняній, європейській та світовій педагогічній компаративістиці. За допомогою методу наукової екстраполяції дайте визначення підходів до предмета порівняльної педагогіки вищої школи.

2. Схарактеризуйте функції порівняльної педагогіки на різних етапах її розвитку та в сучасних умовах. Прокоментуйте, як змінюються функції порівняльної педагогіки в контексті якісного підвищення рівня іншомовної (англомовної) компетентності дослідників, глобалізації та дигіталізації освітньо-наукового простору?

3. Дайте характеристику методологічних підходів, що використовуються в сучасних порівняльно-педагогічних дослідженнях. Обґрунтуйте методологічні підходи, що використовуються у вашому дослідженні (дисертаційній роботі).

Питання для самопідготовки (2):

- 4. Дайте характеристику теоретичних та емпіричних методів, що використовуються у порівняльно-педагогічних дослідженнях. Проведіть пошук періодичних видань, що публікують дослідження у галузі порівняльної педагогіки (історії педагогіки), що включені до міжнародних баз даних Scopus, Web of Science. Проаналізуйте вимоги до наукових текстів, які приймаються до публікації у таких виданнях.**
- 5. Проведіть пошук міжнародних блогів з проблем інноваційного (альтернативного) розвитку вищої освіти (з проблеми Вашого дослідження). Проаналізуйте якість інформації, поміщеної автором блогу. Зробіть порівняльний аналіз інформації різних блогів.**
- 6. Розгляньте проблематику актуальних напрямів порівняльно-педагогічних досліджень в Україні та у ЄПВО, наведену у матеріалах лекції. Прокоментуйте, у чому полягають причини актуальності такої проблематики? Запропонуйте теми досліджень, які Ви вважаєте актуальними.**